

ՀԱՅՈՒՍԱՐ

Տարեկան գին կանխիթէ Պէշ 100
Վէցամեռաց " " " 52 1/2
Գոլիսէն դուրս գացած Լրա-
գիրերուն Փօսթային ծակիքը
աւելովն վայ է :

LATEALPHYS

ՔԵՐԵՎԵՆ, ԱԶԳԵՑԻ, ԲԵԿՈՒՅԵՆ ԵՒ ՍԱԵՒՏՐԵՆ

ВІДЕОЧЕС

‘**T****b** **f****F****B****T****b** **L****0****B****f****b** **f**

ՊՈՒՏՈ 10 ՄԱՅԻՍ

Առաստավութիւն Խնքնակալը քանի մը տարի է որ
կանսն ըրած էր, որ գուրսի երկիրներէն զինուու-
րութեան գրուելով կատանագնուապօլիս եկողները
հինգ տարի զինուուրական ծառայութիւն ընելով
պատերազմական կրթութիւնները ըստ բաւականին
տորվելէն ետքը իրենց երկիրը դառնալնուն հրաման
տրափի . որպէս զի այն երկիրներուն մշակութիւնն
ալ ետ չի մնայ, բազմահարդութեանն ալ պակասու-
թիւն մը չիգայ : Այս բանիս համար որտչեցաւ ամէն
տարի խարէլ լուցին օրը, որ է ասպիթի 23 : Այն օրը
ասէն թէպարէ (փոփոխութիւն զօրաց) անունով մեծ
հանգէս կ'ըլլայ, որ քանի մը օր կը քչէ . և բարե-
գութիւն Խնքնակալը և տէրութեան մեծամեծ նախա-
րազները ներկայ գանուուելով զինուուրական ծառա-
յութեան մէջ հինգ տարին լըմինցընովներուն հրա-
մանի թուզմէը կը արուի . որ իրենց երկիրը դառ-
նան :

շեալ հովանոցը գնաց . զօրքն ալ ուրախութիւննիւն
կէցա՛ արդյոց պօռալավլ կը յայտնե՛ին : Հովանոցը մը-
տած առենք՝ շարունակ քսան և մէկ թնդանօդ նետ-
մեցաւ : Միկեց եռքը բարձրապատիւ մէծ սպարա-
պետը՝ կայսերական զօրաց ընդհանուր զօրապետ
Առհամմէտ փաշոցին հետ՝ զօրաց փոփոխութեան
գործը կատարուելու տէղը երթալով բոլոր զօրա-

պետները և զինուորական հրամանատարները քավեր-
նին բերել առւին . և ըստ կանոնի հինգ տարի շա-
րունակ զինուորաթիւն ընտղները անոնք զատել
առաջ՝ ամէն մէկուն ճանապարհի հրամանագիրեր-

նին տալ պատուիրեցին . և ամէն տարի ասանկ ըլլա-
լուն վրայօք նոր կարկադրութիւնը այն տեղը կար-
գացուելէն եաքը զօրասպեասց ձեւօք ալ ամէն մէկ
խումքելուն ներկայութեանը կարգացուելու և ա-

մէնուն յայտնի ըլլուլու համոր խրկուեցաւ : Այս
կարգադրութիւնս հրատարակուելէն ետքը՝ կայսե-
րական զօրոց բանակին գրադիրը և օպնականները
ուսան երթալու մարդոց հրամանագիրերը գրելու

և առալու : Վյան միջոցին՝ բանակին մի-ֆլիք շիտելին խրելուսի է ֆենտին՝ զօրացը կողմէն բարեգութ ինքնակալին կենաց երկայնութեանը և երջանկութեանը համար ալօթք մասուցանելն ետքը մկան

երաժիշտները քաղցր եղանակներով իրենց գործիքները չալել։ և շարունակ կրակի կրթութիւն ըստ ծիրականութեան հրամաները սրբապել։ Արկիրանին գառնապատ հրաման առաջ զօրքը կ'էրթային շնորհական

լութեամբ գրօշակները (սանձախները) համբու-
րելով կարդաւ կ'անցնեին : Ըստ մը շահու և ծապան
ըստուած զինուորական հրամանատարներ, և հասա-
րակ զօրքերէն ալ, իրենց վիճակէն դուս ըլլալով, և
մեծազօր Խնդիրակալին ծառայելլ իրենց հայրենիքը
տեսնելեն աղջկ սեպելով՝ զօրաց մէջը մնալու յանձ-
նառու եղան : Իրենց ձեռքը տրուած հրամանի
թուղթը ընդունեցին, ետ տուին, և երթալու զօ-
րաց կարգէն դուրս ելլելով մնալուներուն կարգը
անցան : Հանդէօր ըսմընալին ետքը՝ բարեգութ Խնդ-

Նակալը բարեհաջեցաւ զինուորական խորհրդային նաև
խագահ Դմին փաշայն և նայն խորհրդապահին ան-
դամները և կայսերական զօրաց մեծ հրամանառար-
ները և ֆէրիչ ժաղաները իւր ներկայութեանը ընդու-
նիլ. որ եկան ոսքը համբուրեցին . և անկեց ետքը
առաջնորդն նման հանդէառլ կարճ խաչեալն ինչաւ և
նաւը մտաւ :

Այս հանդեսս կրինուեցաւ հինգշաբթի օրը (ապրիլ 24), մեծ սպարապետին գուռը, կաստան գնուազօղոց բարեկարգեալ զօրաց ժամանակը լեցվազներուն հրաման տրուելու համար . և ուրբաթօրն ալ (ապրիլ 25), Պէջովուի մեծ ձմեռոցին առաջընօր շնուած կրթանոցը (թալիմ խանէն), ֆօփիսանէի զօրաց ծառայութեան ժամանակը լըմնացուներուն հրաման տարսւ համար : Այս հանդէսներուս ալ մեծազօք ինքնակալը անհամը , և տէրսւթեան մեծամեծ նախարարները և երեւելի պաշտօնատէրները ներկայ գտնուելով՝ հանդէսը ամեն կերպ պայիւտպիւտարու հանդէսին նմանը եղաւ , որ վերը ընդարձակ ստորագրեցինք . անօր համար նցնացատմութիւնը այս տեղոս կրկնելը հարկ չսեպեցինք :

— Յայտնի է որ կեսնկը նստած տեղը անցնելը
առողջութե մեծ վիճակ կը պատճառէ, ու առի (Սաման-
եան տերութե թագաւորները ՚ի սկզբանէ անտի առ-
վորութիւն ունին որ գոնէ շաբաթը երկու անգամ՝
երկուշաբթի և հինգաշաբթի քանի մը ժամ՝ շաբու-
նակ նետաձգութեան կրթութիւն ընեն Վայրագա-
զաքիս օժմեյտանը կոչուած ընդարձակ լեռանը վրոց
որպէս զի միշտ նստելով առողջութիւննին չի վիճա-
սի։ Այժմեան սուլթան Մատիւլ ՈՇճիտ վեհա-
փառ արքայն ալ մինչեւ հիմա իւր նախնեացը պյու-
օգտաւոր սովորութեանը հետեւելով բաւական քա-
ջաբարուկ հանդիսացաւ նետաձգութեան արուես-
տին մէջ, ուստի անցեւալ հինգաշաբթի իւր ուսուցի-
չէն վկացական առնելուն հանդէսը կատարեցաւ խա-
սը միաշայի խաս պախճէն հանդերձ փառաւոր հացկե-
րոյթավ մը որ տեւեց մինչեւ գիշերուան ժամը 2 ½
շւ երբոր անկէ մէկնեցաւ գէտ ՚ի իւր պալո-
տը՝ արքունի նուտարանին առջեւը կէցող բոլոր սրա-
տերազմական նաւերը վիրէն ՚ի վար կանթեզազարդ
զմայլելի լուսաւորութեամբ պատուեցին վեհա-
փառ Երբային դարձը։

— ՚ աղաթժիս քաղաքը թօփիսանէի կողմերը
Վ ասիլ անուն հուսմէական հոռոմ հաղացքի մը խա-
նութեա իրիկուան գէմ թաթավլացի մասլաճառ
(քառապ) Վ ասիլին Խրիստօ անուն աղան կը մըտ-
նէ , որ պղսիկ տղայ մըն էր . և մինչեւ ժամ տան
և երկուքը կէս ժամ անցնելով՝ հոն կը մնայ : Խո-
նութին աէրը խանութը գոցելքը տար կ'իմացը-
նէ . ուսափ տղան անկեց կ'ելլէ կ'երթայ . և Վ ա-
սիլն ալ խանութը կը գոցէ իր ան զս կ'երթայ :

Վիւս օրը առառանց կանուխ խանութ կուգալ . խանութը մէջի բաները խուն ՚ի խուռն կը գըտնէ . աղեկի մը նայել լով կը հասկընայ որ պակաս բան ալ կայ . շուտով կ՚իմանայ կարծեզօք՝ որ իրիկունը ուշ առենքը խանութը եկաղ արլուն գործը պիտի ըլլաց . կամ գոնէ անիկայ ասոր վայոր

տեղեկութիւն պիտի ունենայ: Այս մասնաւթեան
վրայ՝ աղան մէկ տեղ մը ձեռք ծգելու յուսով պը-
արտելն իբէ՛ն խանութիւն մօտ տեղերի կը գրանէ .
ձեռքէ՛ն կը բանէ կ'ակրափ հարցվորձ ընէլ: Տղան

բաննը չի կը մատուցած առ խանութեան իշխանութեան վեհականութեան և շաբար վերցուցեար և մէկ տեղ մը տարեք պահեար է . Եկուր մէկ տեղ երթանիք , և պահած տեղես հանեմ քեզի տամ կը բռնէ :

Ուաղաղաձին տղուն հետ մէկ տեղ երթալով երբ
սր Պէջօղու ի Տաճար ըստւած տեղը կը հանին , մէկ
ժախաս մը կը պատահի առանց . Տաղաղաձին բանը տասը
պատմելով՝ այս ալ հետ կ'առնէ , երեքը մէկ տեղ
կ'երթան Եւնի չկ'ը ըստւած թաղին ձարայն միւս
կողմը սարը Եւուվան անուն մարդուն պարտէ զը կը
մըսնեն : Այն տեղ աղայն բաները պահած տեղը
ցըցնելու համար առաջ երթալով՝ պարտէ զը ջրե-
լու համար բացուած ջրհորին քովը կուգան նէ՝ ար-
զան ինքը զինքը այն ջրհորին մէջ կը նետէ : Քաղան
ու Տաղաղաձի Վասիլը այս տեսնելով շուտ մը շուտան
կը գըտնեն վար կը կախեն . տղայն շուտանէն կը բըս-
նէ . և երբ սր ջրհորին բերանը կը մօտենայ նէ՝ կ'ը-
սէ . ու զած բաներնիդ այս պարտէ զիս մէջ այս ինչ

ԱՌԵՒՏԻՎՆԵՐ

Առաջ այս խօսքին վկայ վախճանալով, ըստոյ որ տպացն իրենց պատճառաւով ինքը զիրաւի մեռցնել, աշխարհ անկէց կը հեռանայ, կ'երթայ պարտէզին մէկ կողմէ կը պահանջի. Տաղաղածին տղան կերպով մը հորէն դուրս կը հանէ. որ կ'երթայ գողցուած բաները պահած տեղէն կ'առնէ: Տղան և Վասիլ մէկ տեղ՝ աշխատ ալ հետերնին՝ պարտէզէն դուրս կ'ելլան. Երկուքը շխտակ Պէհօղուի զայնին կ'երթան. և տղան իր տունը կ'երթայ: Ասոնք երկուքը այս դիմուածը զայնին պատմելով, հարկ կ'ըլլայ բանին ստուգութեանը հասու ըլլալու համար ժախար, Վասիլը, և այս աղջոն Քօլչյայի ատեանին ներկայանալ: Բանը ինչ ըլլալը Վասիլէն լըսելէն եաբը տղան աց կը հարցընեն. և աղջոն այս պատմութիւնս կ'ընէ:

Վաղացյին առջեւէն անցնելն իրէն բաց տեսնելով ներս մոայ. Երեք մարդ կային հօն՝ որ չէի ճանշար. ասոնք զիս բռնեցին. և շաքարով և խահիւլեցուն պարկ մը ինձի տուին. Երեք զուռուշ ալ տուին ըսելով որ ասոնք շակէ՛, աս ժարաւր-վանին անդիին անցնուր. մենք կուգանք հօն քեզնէ՛ կ'առնեմք: Այս չեմ կրնար տանիլ ըսելով որքան գէմ կեցայ նէ Ճարը չեղաւ. հարկ եղաւ հնազանդելու. Երեք զաւուուշը առի. պարկին ալ առի ժարաւր-վանին անցուցի. հօն առնեն մը սպասեցի որ մարդիկը գան առնեն: Երբ շատ սպասելէս եաբը տեսայ որ Եկուղ գացուղ չիկայ, այն բաներն ալ հօն Ճամբաւ վրայ ձգեւ Երթաւ չէր ըլլար. առի պարտէզին մէջը տարի պահեցի. և այն Երեք հոդին փնտրուելու ելայ որ պարկը ուր ըլլալը իմացընեմ: Այն առեններն ար՝ այս մարդը զիս գտաւ. և պարկը իրենն է Եղեր, առաւ:

Խորհրդաբանը գտնուողները տղուն տարիքին պղպախկութեանը և ձարսար խօսն լրւն նայելով կը զարմանային . և տեսնելով որ այս տարիքը տղայ մը գոզութեան և ստոխօսութեան մէջ ասանի վարժուեր է , պատշաճ կը սեպէին պատիժովմը աչքը վախցընել , որ գէշութիւնը սկիզբէն կտրեն . բայց որովհետեւ պղպախկ տղայ էր , և լուսնոտութեան ախտ ունենալն ալ առուգուած էր , ինչպէս որ ինքն ալ պատմութե կարդին ըսեր էր թէ վախտէն և ամօթէն լուսնոտութիւնը զօրանալուն՝ այն միջոցին է եղեր զինքը պարտէ զին ջրհօսք ձգելը . ասոր համար տղուն միայն պատառէր լրին որ մէկ մըն ալ անանիկ բան չընէ . հօրն ալ առանձին պատուիրեցին որ լող գուշանոց տղուն վրայ . և հայրը տղուն երաշխաւոր առնելով , ետքը ասանի բան մըն ալ ըլլայ նէ երկուքդ մէկէն կը պատժուիք լսելով թող տուին :

Այս տղան ասանի աչքը բացութիւնովը թէ որ խելքը գլուխոր մարդու մը ձեռք ըլլայ և ըստ կունոնի կրթութեան առկ մընանէ նէ թնչ կ'ըլլայ . մանաւանդ՝ որ լուսնոտութեան ախտող վրան իրէն ասանի ձարսարութիւն ցըսուցեր է նէ . ասիկոյ միտածելը ընթերցողաց ձգելով միայն առ կ'ըսեմ որ՝

— Ասուածոյ գմութեամբը այս տարի մէջազօք տէրութեանը հովանաւորութեան տակ եղած երկիրները ժամանակին անձրւեւ և ծիւն դալսվ՝ բերած առաջարկեած կուտակութեամբ առաջարկեած է:

գերը առաս ըլլունին կը յուսոցուի : Եւրոպացի
օրակիրքն ալ կ'իմացընկն որ՝ այս կովմերն ալ անձ-
րեւը շտո ըլլունկ այս տարի բերքը առաս կ'ե-
րեւի :

— (Ուրարդի կառավարութեան կցըրդ եղած բաշ-
րէ գուաասին կողմէ, ըստ Խորիւովիւ գիւղին և Շէ-
րէմէ լուսած ծանչովերքին միջայց գանուած ձիթե-
նին լուսն վրայ՝ Ճէմազիւ է վիշլ ամսոյ 10 ին կիրակի
օրը (ապրիլ 13) ցիրք կուանե ժամ եօթնին ատեննե-
րը մէկ սասափիկ փոխօրիկ (ապրըրկա) մը փըթե-
լով՝ ձիւնենիներուն շատը որմատէն հանեց կոր-
ծանեց . շատն ալ կէս մէջքէն կոտրեց . շատերուն
ալ ձիւղերը կատըրուեց ձգեց : Այս փոխօրիկին
սասակութեան ատենը՝ Քնարենի բարձրութեամբ բո-
ցի պէս բան մըն ալ երեւցաւ , որ քիչ մը ատենէն
եաքը աներեւցիթ եղաւ , և ան զը մուխ մը ելաւ .

որ այն ալ կամաց կամաց ցրուեցաւ :

— Եշմիմիուու արքունի գործարանը բանսղ Պէտչ
Ճիպացիներէն մէկը՝ կ'երեւի լու քնաշընիկ (առննամ
սոլիդմօ) ըստւած ախտը ունի եզիք, որ գիշերը մար-
գը քնացած տէ զը կը քաղը և շիմանար : Այս մար-
դը գիշեր ասեն ինքը զինք պատկած սենետին
պատու հանեն գալու կը նետէ . բաց մէջ վետո մը
ըլլըսը իրեն . հան գանուազ բժիշկը դարձնան ընելով
քիչ օրուան մէջ կ'աղի կցընէ :

ԵԳԻՊՏՈՍ : Բարձրագույնի վախորքայ Առ-
համելու Ըմբ փաշային խորենուրիէ մէկ մեծ շպե-
նաւ մը շննել կուսաց կոր , բանուորները օր առաջ
լըմբնյընելու համար անդադար կ'աշխատին . որով
հետեւ վիստորքայն մինք ունի այս ամսա վանս մէջ
այս նաւով Վաւանսա ճանապարհորդութիւննելու :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ : Կրիստո օրացիքը կըպատճէ թէ
վետրվար 19, առաւտան գէմ ժամ երկուքին Եխց-
իսա քաղաքին մէջ շարժ մը եղաւ : Կրիստո լեռան
միւս երեսն ալ Եջողաք քաղաքը՝ նցին փետրվար 18ին
ժամ 5 ին՝ գետնի տակէն մէկ ձայն մը լսվեցաւ, ան-
կեց ետքը գետնաշարժ եղաւ՝ որ մէկ բուլէ մը միայն
քըցէց, գետնին շարժը լսւն ընթացքը՝ արեւմը-
տեան հիւսիսէն դէպ ՚ի արեւելիան հարաւ կ'եր-
թար :

Ասամիկ պատուահման կիրը՝ որ իրարու մօտ ժողովակի մէջ լերսնը երկու երեսը միօրինակ շարժ կըլլաց, 1840 ին յուլիս ամսոց մէջ Արարատոց երկիրը պատուհած շարժը մաքերնիս կը բերեն կ'ըսէ նոյն օրադիրը։ Այս առենն ալ երբ որ Կայլասոց մէկ կողմէ մի ձիւները փետք լովենէն վար գըրեցան, և լեռանը մէկ կըսորն ալ վար ինկաւ, նոյն առենը լեռանը մէկալ երեսը Վաշաւարի սարին փարի կողմէ ըը Բէդիջօրսկի քաղաքը գետնի առկիշ ձան լավելն եռաքը շարժ եղաւ. և Ալեքզանդրօվար ըստած առջին տաք ջուրերուն աղքիւրները ցամքեցան. որ շատ առեն անցնելըն եռաքը նորէն վաղել սկան։

ԵՐԵՎԱՆԻ ԼԱԲՐԵՐ

ԳԱՐԴԻԱ: Թագաւորական հրամանալ Պո.ան.
սայի բոլոր բնակիչները համրուեցան, և գտնուած
համրանքը հրատարակեցաւ. և յայտնի է որ՝ Պո.ան.
սայի համար խօսելով, հինգ տարիէ հինգ տարի տէ-
րութեան կողմէն հրատարակուած ասանկ ցուցակ-
ները միայն վաւերական կը սեպուին. և հիմակիսն
ըլլալու ցուցակին հինգ տարին կ'ըսկըսի 1847 յուն-
մար մէկէն :

1841	ին	Փուանացըներուն	համբանքներ	կը	34,230,178
1846	ին	"	"	"	35,400,486

Հինգ տարուան մէջ եվնցեր են ։ 4,170:308
Ներկայ գարուս սկիզբ եղած համբանքները
կը ցըցընեն որ այն տաենը 27,000,000 ֆանարդկաց
եղեր։ Այս հաշվոս հիմնական հաշվեներուն հե-
տը բազգատելով կը գտնեմք, որ 46 տարուան մէջ
ֆրանքը առգել 9 միլիոն հոգի եվնցեր է. որ ը-
սնել է հինգ տարուան մէջ միլիոն մը, և մէկ տար-
վան մէջ 200,000 հոգի։

— ||-բիշ ամէն երկիրներէ և զատին պէս՝ Պեր-
մանիայէն ալ շատ մարդիկ կը գտնուին Սահմանա-
մանաւանդ Փարքզու մէջ. որ ամէն մէկը մէկ մէկ
պատճառով իրենց հայրենիքէն զատօւած և հան-
գտնուած ըլլալով խեղճութեալիք կ'ազդին. ուստի
ու առաջ գույն կ'առաջ կ'առաջ կ'առաջ կ'առաջ

ատանց օդնութեան համելքը հունիսը 1844 ին մէկ ընկերութիւն մը հաստատուեցաւ . և այս ընկերութեանս նախագահ ընտրուեցաւ այն առենք՝ Ասքա Վէջմարի և Վէքընապուրի Ըզրէլիցի և Օլովէն պուրի մէծ գուբերնուն կողմէն Փարփչ գեազան նատող Պ. Վէլլանով . և անոր օգնուիան արուեցաւ Գամլէրոցի Խաղաղութիւնս գեազան Պ. Վէնուլանով : Վայ ընկերութիւնս ատանց նախագահութեամբը շատ ծաղկեցաւ և շատ մէծ օգուտ գըտաւ . բայց մարտին առաջին օրը ասմէր իրենց նախագահերուն մէկը կորուսին . Պ. Վէլլանով մեռաւ . որ ամէնաւն ալ շատ ցառ տուաւ , իրեն բարեսէր բլազման համար : Ծնկերութեան անդամ գտնուազներուն կողմէն բազմաթիւ մարդիկ երթալէն զատ , թէ Քանինըզի տիրութեան երեւելի նախարարները , և թէ ուրիշ աշերութեանց կողմէն Փարփչ գանձուալ գեազանները ամէնն ալ ննջեցեան թափանին հանա խին ննջես ո անուեւան :

— Պառանցը թագաւորը ապրիլ 18-ին մէկ հրամանագիր մը հանեց, որ Տաճկի երկրէն և թունուսի և Թարտապլուսի կողմերէն եկուծ նաւերուն արագելի կայդի վայրէ կարգադրութիւններ կը պարունակէ . և առ կառապարութիւններս առներ են :

1. ქართული სახელმწიფო კულტურული მუზეუმის მიერ არა:

Տաքուր միջական տրուի այն երկիրներէն եկած նաև
ւերուն, որ կամ նցին խակ երկիրներուն մէջ՝ կամ առ
նոնց հետ ազատ հազարդութիւն ունեցող երկրի
մը մէջ կամ ժամանակիս և ուրիշ ասոր պէս պղըշ-
կող հիւանդութիւն կայ, կամ հասարակաց առող-
ջութեանը վասնգէն վախցուելու պարագայ մը կայ:
Եւ նուռն առողջութեան վկայականը կամ նա-
ւուն ելած օրը, կամ անկէց օր մը առաջ նայուած
և սուրաբրուած պիտի ըլլոյ:

2. Ապացի կամ Եւրոպացի Տօնմկաստաննեն կամ
Եվրոպացուն եկած՝ և Տառօր վիպաշական ունեցող նա-
ւերը, թէ որ մէջերնին մեր տէրութեան երկար-
գործութեան և վաճառականութեան վերաբերու-
թախաղարքին կողմէն գրուած ժարանիերացի բժիշկ և
պահապաններ ունին նէ, Զամբայ Ելան օքերնեն
տան օր անցնելէն եաբք ժարանիերացի կանոններէն ու
զարդ բլան :

3. Հւրովայի և Արքայի Տաճկառամէնն եկած նաև երը, Արքաց երկրէն (բարաշտմի ծովեղերքէն) եկածներէն՝ ի զամա երբ որ ժարանիվայի բժիշտ չունենան մէջերնին նէ, միջերկրական ծովու վրայ եղած նաւահանգիստաները երեք օր լրման, և Վիլիանասի կամ Մանչ ծովուն վրաց (Վնկվիթէռուսոյի և Փաւանասի մէջ աեզզ եղած ծալուն վրաց) նաև ահանգիստաները միայն քանի և չորս ժամ՝ ժարանիվայահանէն :

4. Եղիսաբետի և Անորւոյ երկրին եկող Տափառ
վկացական ունեցած նաւերը՝ թէ որ մէջերնին արած-
ինայի բժիշկ չի կայ նէ, նաւահանգիստը եկած և
երկաթ ձգած օրերնուն հաշուելով՝ ամբողջ հինգ
օր պահպին ողահեն :

6. Ո՞ւունուզի կազմեն եկած նախար վկացական ունեցաղները վկացականնին ցըցուցում ին պէս՝ հարա թիւն ազատ ըլլան :

7. Վահագր վկացական ունեցալ նառերուն մէջի տաղրաները ինչ տեսակ օք կ'ըլլան, և ոք տեղաց օք կուգան, նառահանդիբար հասածնուն պէս կընան տո անց ժամանուկ անցընելու նառեն հանուիլ, թէ ոք ճամփայ ելած օքն հաշուելով տասն օք ամեօզ

անցեր է՝ նե՞ւ : Ո՞ւշ որ նաև ուն վիստականը անհաջող է՝ նե՞ւ, ժամանական և ուրիշ հիւանդութենէ պըլլըշ-կելու յարմարութիւն ունեցող ապրանքները նաև են ելլեւէն եռաքը լազարով պիտի գրաւին, և այն տառ-նէն հաշուելով ամբողջ երեք օր զգուշութեան-տակ պիտի մնան :

8. Յօւէ որ ձամբան գալի՞ն իքէն , կամ չարանիվնան
կեցած միջացին՝ նաև ուն մէջ ժամատախա կամ ուրիշ
կառական ելի հիւանդութիւնը մը երեւան ելլէ նէ ,
Ճամբարդ ների և նաւը և մէջի ապրանիքը յատակ
չարանիվնի սինափ գրաւին , և այս չարանիվնին որքան
ժամանակ տեւելը՝ այն նաւահանդիսար գտնաւած
առաջնութեան առեանին տնօրինելու բանն է , թէ
որ Երկրագործութեան և վաճառականութեան վեր-
բակացու նախարարնիս ուրիշ կերպ տնօրէնութիւն
մը ըստէ նէ :

9. Տաճկաստանի և արեւելքի նաւահանգիստ
ները և ծովեղերեց տեղերը՝ որ տեղ որ յարմար և
հարկաւոր կը դատի նէ, երկրագործութեան և վա-
ճառականութեան վերակացու նախարարնիս մէկ
մէկ ժարանիթեայի բժիշկ կարգադրէ . որպէս զի հա-
սարակաց առաջնութիւնը ամեն վասնդէ ապահով
և անկատկան ըլլոց, և այս ապահովութեան հա-
մար պէտք եզած զբութիւնները այն բժիշկը ՚ի

գործ պնէ : Առաջ ճամփայ ելլալին առաջ այս բրձիչկը սրտշակի աեզեկութիւնն առնել այն երկրին առողջութեան վեճակին վրաց . և այս բժիշկին առնված տեզեկութեան համեմատ ըլլաց նուռուն արքուած առաղջութեան վկայականնը : Ճամփորդ ներւն ինչքին և հագուստին մաքրութեանը վերաբերեալ երկրագործութեան և վեճառականութեան վերակացու նախարարը ինչ կարգ և կանոն զբեր է նէ , այն կանոններուն գործադրութիւնը՝ նուռուն մէջ գտնուազ տարածենայի բժիշկին կ'ու զիլ :

10. Օսմանեան տէրութեան երկրեւ և անմաքուր վիայականալ եկած նուռերուն համար ինչ կարգադրութիւն եղած է նէ՞ ուրիշ տեղերեւ ու անմաքուր վիայականալ եկած նուռերը նոյն կարգադրութեան տակը կը պատունակին :

ՃԵԶԱՅԻՐ: Կառավարութիւնը կը խորհի եւ
զեր արտաքիրեն լւզուով օրագիր մը հրատարակելու .
որ շատ օրինակ մէկէն պիտի տպէ , և ձրի պիտի
տայ , որ Շեղսցիրաւ ներսերը տարածին : Կանկե մէկ
բան մը հնարելէն զատ ճամբայ չէին կրնար գանել
Քուանողները , իրենց ուղած գալափարները ոյն

աեղի արագներուն մէջ բանեցընելու , և քըչկեքըչ
չի անսնք ալ քաղաքական կրթութեան ձամբան
խօժելու : Ենիկրթ աղքաց կրթութեան ձամբաց
մըտնելուն զօրաւոր միջոցներուն մէկն ալ լսադիր-
ները ըլլալը՝ Փաւանուզզի տէրութեան այս կարգագ-
րութիւնս յաշնի կը ցըցընէ :

— Հայտնի է որ՝ քանի որ այս երկիրս Վիւանսը զաներուն ձեռքը անցեր է, այսինքն՝ 1830 թւականին՝ ՚ի վեր, ապօտամբութիւնը մէջն սուկաս չէր. անուանի Ապահւ- ՚Քատիր շեյխը թէպէտ քանի որ պատերազմի ելլը՝ միշտ վնաս կը կրէր, բայց հետագանդութեան տակ մըսնել ուղարկ, և մինչ էլ հեմու մասնել մըս եղին թափառ անոնց

Հրամ լրունէ լրու երկրի երկիր թափառական կը պղտքախ, և քիչ մը ուժ մէկ տեղայ մը զբանենէն՝ առաջին մասն մունքը Ֆրանսարդներուն վեստ հասցենեն է : Կոփկաց իրեն փոխանարդ մը ուներ, որ էր Շերիֆ Ուուհամեմ խանի Ազգութահ Պու Վազու : Կոփկաց թէպէտ քանն և հինգ տարուան երիտասարդ մըն էր, բայց շատ ինչպցի ըլլալով մէծ յարդ վաստրկած էր ազգին մէջ. մինչեւ զինքրուուրքի պէտ կը պատուէին . ձին հեծած աեզ մը երթալու ըլլար նէ՝ ճամբան իրեն պատահանձները ու մանկը վեցը, և ունանք ձին անդամ համբուրելը բարեպաշտութիւն կը ունեպէին : Կոփկաց բռնած էր Շէզ զայքիրի Քապիլիէի Քէպիր ըսուած գաւառը, որ մինչեւ հիմա հնազանդած չէր Ֆրանսարդներուն, և այս անդամիս Ֆրանսարդները մէծ պատրաստութիւննեին այս տեղս տիրելու : Պու Վազու տափկաց իւմանալով՝ և պատերազմէն ըլլալու գէշութիւննեւ բուն առաջը տանել ուղելով՝ գեաց ինքը իւր կումուը Ֆրանսարդներուն բանակը, Անդ Շրանն գնդապետին անձնառութ եղաւ . սրավ այն Քապիլիէի Քէպիր գաւառը տանց պատերազմի Ֆրանս սրգներուն ձնաքը անցաւ . և թէպէտ Շէզ զայքիր բռ լըրալին խազազացաւ չի կնար ըսուիլ, որովհետեւ Ազգիւ Քապիր շէյխը տակաւին հնազանդ ած կամ բռնաւած չէ, բայց Պու Վազուին Ֆրանսարդի կողմը անցնելով՝ այն անհանգարա շէյխին ալ մէջը կոտրեցաւ : Պու Վազու Քապիր սրահի խորհութ:

ԻՌԱՎԱՆՏԱ : Կըցւցու մէջ թագուարակուն կամ
սութիւն բառած գաւառաին Պահանիեր քաղաքը և
բեր հարիւր բանուոր մէկ տեղ ժողվութեցն, և
ՈՒԵՓ Միլը տեղեն գեղ ՚ի քաղաքը և կան զինքով :
Քաղաքը մանելի իրէն՝ աղքատաց օդնութեան առ
եանին նախագահ Պ. Պրատէքը ուսուն, որ բանը
իմանալով՝ համբացուց անոնց որ կաւաչառաթիւնը
անոնց օդնութեան համելու համար զօրուոր մի
ջոյներ ՚ի գործ գնելու պայ է : բայց անոնք եօտ
օռ պատ (բանելու բան կ'աւզինք, չէ նէ արին
կ'ըլլաց) բակալաւր կ'երթացին : Ըստնի համան այն
համբարտոնոցը՝ որ աղքատներուն բաժնուելու կե
րակութը անկեց կը պատեր, և այն առնեն ող կերա
կուր բաժնուելու առնեն էր . հան սպասուզ աղքատ
ները ցրուեցին . որով քաղաքը մեծ արածութեան
մէջ ինկաւ . ամեն մարդ շուռ մը խանութներնին
գոցեցին . սպահապան զօրքեր և կան զինքով, բայց
քիչ ըլլայնուն համար ամբախը չի կրցան ցյոււելու :
Չմերոցն խումբ մը զօրք եկան . այն առնենը բաղ
մութիւնը ցրուեցաւ : Ըսիկաց այն երկրին վրայօք
մէկ ծանր լուր մընէ . որովհետեւ մինչեւ հիմաց
հան շատ նեղութիւն քաշու էին . բայց եօտ օռ պա

Ավագ բանալու ասք եւ լած չէր :
Վիշերիկա տանց համար ողբաժնութիւնն կը ժազ-
վաւէր . այն ժայթաւած սասկալը ցարեն և արիւր ա-
ռին . մեծ պատերազմական նաւու մը մեջ լիցու-
ցին Խռանուս խրկեցին . որ Քօքք քաղաքը հասաւ-
Եկած ցարենը և արիւրը ձրի ողբախի բաժնուի աղ-
քասնիքուն . և 14000 լիրա սէտեսլինի (1,540,000
զուռուս չի) ցարեն և արիւր կայ եղածը աւշի կը կար-
ծուի :

ՍՊԱԾՆԻԱ: Եյտ թագաւորութեանս երկիր ներսոն մէջ խռովութիւնը շատցոծ է : Քաղաքանեա գուտառին վիճակը օրեւ օր կը գեշնայ : Փետրու վար 10 ին Վասպուր լուր որ հատաւ, տօն Քառալուսին կուտակիցներէն երկու հարիւր հոգիի չոփ մարդիկէ Մերթը բազարին պահպանութեանը կեցող հետեւակ զօքը յանհարծակի կրիստով և տաւանց պատ

անքաղաքի ցրուելով և փափցնելով՝ այն քաղաքին իրենք տիրեր են։ Օսմանկաներնին անուանի և ձմռացած մարդիկ են. Ոօզին Ուուէ, Դրիգանի, Ոօզ աշխօլչո, Ախօսիլս, և ուրիշեր ալ։ Քաղաքական զօրքերեն մէկ պրզատիկ խռովմբ մը առանց գէմ զնել ուղեր է, բայց մէկերնին մեռեր, և ուրիշ մինչ ալ զիրաւորմիր է. մասցածներն ալ զէն քերնին վար ձգեր են։ Քաղաքին իշխանութիւնը քախչելու ճամբար գտեր, և անով աղասեր են։ Տօն Քառօսին կուսակիցները առատան ժամ 5 ին (ըստ Եւրոպացւոց) քաղաքը մտեր, և հասարակաց մնառելներուն մէջ գտածնին առնելով՝ ժամ 10 ին

Սահման գողթեաց-ոյն և ասկապակի-լիւան օրը, այս
էրանելու և ասկապակին չոյըը “Օ արմատակը “ ակսա-ածով շարական
ը ի էրժէ ի էր է լուօր և ասկապակի-լիւանը դայ, որ ինէ էրածըլ-
որ-լիւան է շանակին վարդիքու-լիւանը և ինէ շարտուր-լիւանը
մայմ և սահմանը կապուած չին նայելը պարե- զարժանակը և
ամենայն իմաստուածչին նայելը պարե- զարժանակը և

Ճարտարապետությունը լինեան արհեստություն առ մեր աղջկին մեջ մեկ հա-
պի էր : Կուսականդունուղովը Սովորաց սուրբ Խմբապության առ-
ձարբին կամացը ըստ Երրուաշխությունների վերը ի վեր պատրաստելը
բաժանաված էր Ապահով կայսեր օրը . Յունաց ճարտարապետու-
թյունները շատ ջանաչին վերաբին նորոգելը . Բայց չե համար-
յանեցան . բարեբարակար հռու հանութիւնը և այսպիսի Տե-
րաբար մեծաւուն ճարտարապետություն . շինուածքին օրինակը կո-
իր իմաստուն հանութիւնը . և շինուածքին կայսարաց (իսկ կողմ) պատ-
րաստելը պիշտուն ի ընել շինուածքը . որ առաջդիմուն առ ել պա-
տասաւածքը . և մասնաւուն կայսերական պատասաւածքը :

Դարսութանապետութեան հանձարյան Եւս մէծագործութեան
հանձարյան ալ ունեց մէր աղջը . Հայաստան աշխարհին առել-
ասինելուն հայած իստակենութեան հրաշալ շնուրածութեը
յայտի իւ քարովն այս մէծագործութեան շնորհը-
աշխարհութագ հմտութեանը : Անի աշխարհապարզ քաղաքին մէջ
շղծ ճարտարապետութեան և անդամութործութեան շնուր-
յայտի նշան են մէր աղջին ունեցած մէծագործութեան հան-
ձարյան, որ Հայութացի աշխարհայած մարդին Հայաստան ճամ-
փորտութեան ըրած ապենենին, աչքովին պեսած են Անի պիեղ-
ապահաւ աշխատին հայար ու մէջ մէծագործութեանը, որ
անոնց հմտաց ինչպատճ կիմ բնաւ օդար աշխարհ մը պէսած
ընկած ըւլուն իւ վկայէն :

ՈՒԵԼ ի հօսով, ա էրասմուշը է մը ազգու ի լը բնի պի-
տակուց, և ամեն կը ըստ հասարայնութեան օքնեան ու ըստ
խորութեան :

Ահա աղքի հանդիսականները . ահա մը նույնիւ այս ունեցած վարչականները և յիշութը , որ հիմա հսկացութեան վարչագործածիութեան է . առայժմ բայց պիտի ըլլաւս յեր առաջինի նախնեաց յիշարտակաց արքանի գործաւթը անհանցանելը պայմանական , եթե այս հոգեւոր բարձրագույն նորագործունի ծաղկինները մասնաւութը ըլլաւս . վասն վէտ ամեն աղքի մէջ և ամեն ժամանակի ամուսնութեան առաջին իշխանութը :

վասնակ ամ այս եւր սուրբ օնուշը վարժարանը իշխան վը-
հատական պէտական լիազուկութ Արքայան աղջամակը Պատրիար-
քին յարտիրամայքը Հիմակուան հարգու ճառա , բայց այս վէջամ-
ևա չենութիւնը չէր ինչար յէր աղիւ - հանդիսականաց այսօր
ուց պալը , ին որ ընկերութեան յարգի անդամները վարժա-
անիս վէրաբերեալ հարգիսոր պիտոյշները չէ հոգային . նոյն
կենսագործ սուրբ Աշակերտ ին իրենց և ին վարժարանին
ինքուից սուրբ Անդրանիկունը վարժարանը ըւլոյ , և ամե-

ՆԵՐԴԻՆ ԳՐԾՎԱՐ ՅԱՅԼՈՒՄՆԵՐՆ ՊԱՅ. Ն ԱՐԴԻՇՆՈՒՆ ԱՉ ԵՂԱԾ
ՄԻՐԱ ԶԱԿԸ ԱԿՐԱՆՆԵՆ ՅԻՄՈՒ ԴՐԻԲՆ ԱՆՑՎԱՆՆԵԼՔ ՊԱհԿ. ԴՐ
ՆՈՐ ՄԻՐԱՎԸ ՀՐԴ ՊԱՍՖԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱԿԻ Ո ԱՄՆՆԵԼՔ ԼԱՐԱՐԵԼ-
ԳՐԾՆՆԵՐՆ հԱՍՊՐԱՆՆԵԼՇ ՚Ի ՊԱյՏԱՐԱՆՆԵՐՆ Ն ՅՈԳԻ-Պ ՊԱ-
ԳԻ Ն ԵԿԵՂԵՐ-Ր:

Հիմա սկըլը՝ աշխարհները. հիմա յէլ իւ հայ այս պատկանութելի ժառանգության սկզբանը գրաւել, և անոնց սէրը յէլ վայ ասութել արծարքել յէր համարյակ և խաղալու պատրաստանաւորութեամբը. վասն չէ բարդին աւ աշխը անկառույց յէր տեսչը իւ տէսեն իւ շահութեն, որ յայտենին պարզութելուց ։

Հայութի հայութ է բարեկարգ պատմական աշխարհում՝
ուշաւում՝ հետ պատույ արքանայաց, հետ այսական ար-
դի հայութ լայգին միջնորդութեամբ յեր ուսման գովելը ե-
առաջը գովելը հրապարակաց:

Եյս Երիբորտ անդամնեն առաջնունքն առելլ ունիք պար-
ուոյ և պահանջ արժանանալ և վայրերան գովը-լին առանու-
այ մեծարյա հաստիանաներեն ։ հապա, առեք չաշանէր ։ Ա-
անակ պաշտպանութիւն Քրիստոնուան առըն Խաչնի, որոյ Եր-
իբորտել սուրբ անուան նույնեւալ է վարժարան մեր, պար-
ուուան և հեշտ է միրս և յագիս աշաներութւցտ պատրայիւ-
ուորդեւս շնորհաց իւրաց ։ պատ և ուսուցանարարեւալ իւ ժա-
ման յայսարի շանչին յէլը խնամոց նորին սրբոցն սրբութեան,
անվեհեր ուսուլ ելլ իւ պայտար իշխանաց ։

— Ի շնիմիտէն հետեւեալ լուրերս առինք : Այս
բաղար գիւղաբազաքը չորս եկեղեցի և չորս դպրա-
տուն կայ , բայց քերականական գիտութեան գա-
սատու միսյն սուրբ Հրեշտակապետի եկեղեցւոյ
քավի գալրատունը կայ : Հնն կուգան տասն տղայ
սուրբ կարապետի թաղէն , և տասն տղայ սուրբ
Խուսաւորչի թաղէն . վեց տղայ ալ սուրբ Հրեշտա-
կապետի թաղէն կայ . պատուարժան տիրացու Ա-
ռաքել վարձապետը՝ բնիկ Այսաբազարցի , ասոնց
դաս կուտայ : Սուրբ Ստեփաննասի թաղէն տղայ
չի գար . սրովհետեւ այս թաղաքանաբազարէն ալ
գուրսի պէս բան մըն է , և շատ հեռու է , առ-
տու իրինեւն առան եօթմասու սասա ճամփան է :

աւագանին առաջ կ'երթան։ Վարդաղարցիք ասանել
համբայ մը չեն գտած գորբատան ծախքը հանելու
իրենց մէջէն։ ուստի վարժապետաց ամսակիան
լարձքը տալու նեղութիւն քաշելով այն աստիճանը
հասեր է՝ որ սուրբ Հրեշտակապետի թաղին գործ
ուունը գոցուելու մօտեցեր է։ Եւ յիրաւի ալ սի-
տի գոցուի եղեր, թէ որ չըստ ուսումնասէր և ազ-
նուասիրա անձինք, Ախաբձեան Յակոբ աղայն, Գա-
լիկեան մահաւեսի Ասրդիս աղայն, Դերմակեան Յով-
հաննէս աղայն և Պօյաձեան Յօհաննէս աղայն նոյն

դպրատանը ծախքը վրանին առած ըլլաս եղեր նէ :
Խոնք առ այժմ յանձնառու եղեր են հարկաւոր ե-
լած ծախքը հոգալու , մինչեւ որ բանը կարգին
բրուի , և կը յուսամք որ ատաբալարցիք ալ այս ի-
նենց ավելիւ քաջագակիցները չեն ձանձրացըներ ,
Երկոր առեն այս բեռու անոնց վրայ չեն ձգեր մէկ
ձարը կը հոգան : Եւ մէզի կ'երեւի որ՝ այս ձարը

բազմաքին մէջ մէկ ընկերութիւն մը հաստատելով
կ'ըլլայ : Տեղոյս գիւտութեան գասատուն՝ Վրմա-
ռու վանքին աշակերտներէն է, որով գպրատունն
ու Վրմառու մէկ բողբոնքը եղած կ'ըլլայ . բազմաքն ալ
ոյն վանքին առաջնորդական վիճակին տակն է .
ուստի այն տեղին ուսումնական վիճակը կարդին
ինեւլը շատ գիւրութեամբ կ'ըլլայ . որովհետեւ վան-
քին միաբան վարդապետները վիճակին մէջ ուստին-
քը ծաղկեցնելու շատ ջանք ունին :

— (Ալաբամկէկ գիւղին (Բղվամիսու) հրմակուան
սղգապետը (չօրագոճին) Պ . Ալէքսան , գիւղ շատ
ողջ կ կատ ալարելով իր հայրենակիցները հանգիստ
լիձակի մէջ կը պահէ : Դիւղացիք ասոր օրըս աւել
իք երջանիկութեան համանելու համար քիչ մըն ալու-
ուամնական կրթութեան կարօս են : Ո ինչեւ հիմու-
դպրատուն չունեին . գիւղին տղացը քահանացին
ուունը կը ժողվավէին կարդալ կը սորվէին : Կոստան-
դընուազօլիսէն բարեսէր աղնուական մը՝ Պ . Ալէք-
սանին բարեսէր ջանիցը ձեռնոտու ըլլալ ուղելով
ցին տեղ դպրատուն մը շնուրելու համար տասն հա-
յար զուռուուշ խրկեր է : Կ տանկ մարդոց ժամանակն
է որ ազգին մէջ գիտութիւնը կրնայ ծաղկիլ : (Օ-
դոստոս կայսեր օրը Ո եկենաս մը կը յիշվի իբրեւ
գիտութեանց պաշտպան , որովհետեւ գիտուն մար-

Դիկ կը յարդէ եղեր . անոր անունէն աւելի այս ըստակը խրկող աղնուականին անունը անմահ մնալու արժանի է , որ աղքատ գիւղի մը մէջ գիտութիւն ծաղկեցընելու հոգ տարեր է : Իսյց ասիկայ իր անունն ալ մեղնէ կը ծածկէ . գիտէ որ՝ առաքինութեան վարձքը նոյն իսկ առաքինութիւնն է . և անունը զբուցուիլը աւելի մեծ աղէկութիւնի մը չի սեպեր . օրինակ ըլլալը աղէկութիւնող մարդուն անունին վրայ կապուած չէ . բուն իսկ աղէկութեանը վրայ է :

— Տպելի միտէն կը գրեն : « Եյս օրերս մէկ ձեռագիր աւետարան մը ձեռուուղնիս անցաւ , գրեալ ձեռամբ տէր Յավսէփի Անկացի քահանային Արզութիւնու , Հայոց Խէջ թութիւն (Քրիստոսի 1621 թութիւն) : Յիշաւակարանին մէջը ասանկ գրած էր . « Ո՞ի պարսաւագէտ ըլլաք խոչորութեան գրոյս , զի՞ ի դառն և ՚ի նեղ ժամանակիս գրեցաւ , յորում և լի տեղի փոխեցայ մինչեւ կատարեցի , ՚ի ձեռաց հալածանաց հէթանոսաց և անհաւատ քրիստոնէից » : Կորմէ կը գուշակուի որչափի թշուառ վիճակի մէջ եղեր էր Հայաստան , որ մէկ քահանայն երեսուն և չորս տեղի կը փոխէ մինչեւ մէկ աւետարան մը օրինակելու . ուստի այն չար ժամանակին նսցելով այժմ շատ շնորհակալ պիտի ըլլանք Կոտուծմէն , և օրհնենք մեր թագաւորը , որ արդար կառավորութեամբը մէծ հանգաստութիւն ունի Հայաստան » :

ԳԵՐԱԶՈՒ ԼՐԻ ԲԵՐ

Նոր գիւղ : Վրկեց առաջ բամբակիէ վառօդ շինել հնարուեցաւ , և հրազդնիքի բու գործածութեան նը աղէկ չի գտնուելուն համար խստիսնուեցաւ : Հիմայ այս վառօդիս ուրիշ բանի գործածութեան օգուար գտան , այսինքն՝ գործարաններու մէջ բանած գործիքներուն շարժիչ զօրութեան տեղ կըր նայ կոր բանիլ գոլորշիքի (վարուի) պէս : Գործիքները գոլորշիքով շարժուելու գործիքներու պէս և նոյն սկզբունքներու վրայ շինուած են . աննցըմէ մի այն այս տարբերութիւնն ունին , որ երկու գլուխ (սիլինտր) ունին : Ո՞էկ նոր կերպավլ մը ելքարական նութիւն բանեցընելով՝ բամբակիէ վառօդը կը բըռ ուընի . և բըռընկելով գալու վնասներուն ամենուն ալ առաջը առնուած է . և ասոր առաջ շարժիչ զօրութիւնը՝ ջրայ գոլորշիքին զօրութեանէն շատ աւելի է :

Փէ որ այս երկիրներու ալ Խնկվլթէռռայի պէս
արտուե ստական ամէն բաներու գիւրութիւնը ըլլար,
և վարպետ գործիք շնորհներ ըլլացին նէ, այս պատ-
մած գիւրաս Խնկվլթէռռա գանոււելէն առաջ Կրո-
տանդնուապըլոյ մէջ գանուած կ'ըլլար։ Աչք ազգէն ն-
աղնուական և հանճարեղ երիտասարդ մը, Պ. Պ.
բամբակէ վառօդին գիւրոը նոր լոտծ ատենը հագ-
շնելով թէ հրազէնքի գործածելու կը յամարի թէ
չէ, առաջին մասնութիւնը եղաւ ասոր ուժը մե-
քենայներու յարմարոցներու վրոյ ջրոյ գոլորշէքի
տեղ, և այն ժամանակը մասնածածը արգեօք կ'ըլ-
լոյ մի լսելով պատմեց . անկէց ՚ի վեր երեք ամիսէն
աւելի կայ : Դործագրութեան գմուարութիւննե-
տ միայն կայ ու ան զարդ ու գույն ու կանաչ ու

ըլ միտքը կուգասր . անսնք յազթելու կերպին վկաց
ալ կը մոտածէր . բայց ասանկ բաներ շննել և շննել
տալու , կամ գոնե շննիլը տեսնելու անդամ՝ պա-
տեհութիւն ունեցած ըլլալով՝ մէկ ձիշդ գաղու-
փար մը չէր կրնար մասածէլ : Ծէ որ ինկիլթէռուայի
պէս հսու ալ վարպետ մեքենագէտ մը գանուէր ,
կամ ինքը ինկիլթէռուա և Պրատնուա ժամանակ մը
կեցած ըլլար , և իրեն բնապէս հակումն ունեցած
ասանկ արուեստներու վկայօք տեղեկութիւն սահ-
ցած ըլլար , 'ի հարկէ այն ժամանակն որ ասիկայ մը-
տածէց՝ երկու գլխնն ալ կը մոտածէր , ելեքտրակա-
նութեամբ վառօդը բըսւ լնկցընելու նոր կերպն ալ
կը մոտածէր . և այս պիտանի գիւտս ալ չայց ազ-
գին մէջ գտնուած կ'ըլլար : Ո՞ւր ազգը թէ արուես-
տից և թէ գիտութեան հանձարեղ են . նոր բա-
ներ գտնելու բաւականութիւն ունեցալներ կենա-
լուն օրինակները տեսած եմք : Եւրոպայի հետքից
մը աւելի հաղարդակցութիւն ունենալիս միայն
կը պակախ :